

Tunézia országinformáció

Készítette: Fodor Zoltán, KGA
Tunisz, 2019. június 10.

Fontosabb gazdasági mutatók

		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
GDP értéke (vásárlóerő paritáson)	Mrd USD	115,4	120,8	126,8	129,6	132,5	137,7	144,2
GDP változása (reál értéken)	%	4,0	2,9	3,0	1,2	1,1	2,0	2,5
Egy főre jutó GDP (folyó áron)	USD/fő	4138	4199	4274	3828	3666	3464	3423
Infláció (HICP)	%	5,1	5,8	4,9	4,8	3,7	5,3	7,3
Munkanélküliségi ráta	%	17,6	15,9	15,0	15,2	15,5	15,4	15,5
Export értéke	Mrd USD	22,1	22,0	21,6	17,5	16,9	17,6	20,9
Import értéke	Mrd USD	26,3	26,3	26,8	22,2	21,4	22,6	27,1
Kihelyezett FDI	Millió USD	13,4	21,5	21,8	31,1	241,6	57,5	na
Befektetett FDI	Millió USD	1554	1059	1025	971	623	810	1083

Forrás: World Bank

Gazdasági és politikai helyzetkép

1.1. Alapinformációk: politikai berendezkedés, gazdasági-politikai szövetségi és viszonyrendszer (pl. EU, NATO, regionális gazdasági szervezeti tagság)

Tunézia prezidenciális köztársaság. A koalíciós nemzeti egységkormányt alkotó két meghatározó politikai párt, a polgári-nemzeti Nidaa Tounès és az iszlamista Ennahda. Az egységkormányt alkotó Karthágói Paktumból 2018 elején kilépett az Afek Tounès párt, melynek négy minisztere függetlenként folytatta munkáját. A hagyományosan erős szakszervezetek (UGTT) 2018 márciusában kihátráltak a kormány és a kormányfő támogatása mögül és egyre inkább önálló politikai erőként próbáltak fellépni. Később hitszakadás alakult ki Beji Caid Essebsi elnök és Youssef Chahed miniszterelnök között, aminek eredményeként az utóbbi megalapította a Tahya Tounes pártot, amelynek 2019 júniusban elnökévé választották.

Tunézia tagja az ENSZ-nek, a hágai Nemzetközi Büntetőbíróságnak, az Afrikai Uniónak, az Arab Maghreb Uniónak, az Arab Ligának, az Iszlám Együttműködési Szervezetnek, a Frankofónia Nemzetközi Szervezetének, a Szahel-szaharai Államok Közösségének, az El Nem Kötelezett Országok Mozgalmának és a Mediterrán Uniónak.

Az agadiri egyezmény értelmében Tunézia teljeskörű szabadkereskedelmi megállapodást tart fent Marokkóval, Egyiptommal és Jordániával, továbbá bilaterális megállapodások alapján Líbiával és

Szíriával. Korlátozott szabadkereskedelmi megállapodás van érvényben az Európai Unióval, Törökországgal, Algériával, Kuvaittal és néhány szubszaharai országgal.

Tunézia tagja a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezetnek (OECD), a Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Banknak (IBRD), a Nemzetközi Pénzügyi Társaságnak (IFC), a Nemzetközi Mezőgazdasági Fejlesztési Alapnak (IFAD) és az Arab Fejlesztési Banknak (ADB). Jelentős pénzügyi támogatásokat kap továbbá az Európai Befektetési Banktól (EIB), az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Banktól (EBRD) és általában az EU-tól, bilaterális (AFD, KWF, stb.) és multilaterális (ENI) szinten egyaránt.

1.2. Aktualitások

A Nemzetközi Valutaalap (IMF) 2019 áprilisában végezte a – kiterjesztett hitelkeret-mechanizmus (ECF) keretében támogatott – tunéziai gazdasági reformprogram ötödik felülvizsgálatát, melynek eredményeként egy hatodik – 177 millió SDR (közel negyedmilliárd USD) – hitel lehívási lehetőségét helyezték kilátásba, amennyiben a tárgyévi költségvetési hiány nem haladja meg a GDP 3,9%-át. Tunézia számára biztosított teljes hitelkeret így elérheti az 1,6 milliárd dollárt.

2019 áprilisában tartották az EU és Tunézia között a mélyreható és átfogó szabadkereskedelmi térségről (DCFTA) folyó tárgyalások negyedik fordulóját, amely kiterjeszthetné az EU-val fennálló szabadkereskedelmi megállapodást a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékekre, valamint a szolgáltatásokra és számos jogharmonizációs lépést is tartalmazna a technikai és nem tarifális piacvédelmi intézkedések leépítése érdekében.

1.3. Választások

A 2018. májusi helyhatósági választásokon egymással rivalizáló pártokként indult az egységkormányt alkotó polgári-nemzeti Nidaa Tounès és az iszlamista Ennahda. A választásokat követően a Nidaa Tounès meggyengült, jelenleg belső válságot él át, míg az Ennahda növekvő politikai befolyásra tett szert. Youssef Chahed miniszterelnök 2019 januárjában ugyanakkor megalapította a Tahya Tounès pártot, amelynek 2019 júniusában elnökévé választották. A 2019. október 6-án esedékes parlamenti választások eredménye vélhetően az iszlamista Ennahda és az új polgári-nemzeti Tahya Tounès között dől majd el. Az államfőt közvetlen szavazással, öt évre választják. A legközelebbi elnökválasztás első fordulóját 2019. november 10-re tűzték ki.

1.4. Gazdaságpolitikai célok

Amióta Tunézia a 90-es években felhagyott a szocialista gazdálkodás eszméivel, a gazdasági liberalizáció és a gazdaságának világgazdaságba való integrációja mellett tette le a voksát, azóta a korábbi tervgazdálkodás számos területére engedte be a konkurenciát, illetve engedte át ezeket a versenyszférának. A paternalista társadalmi berendezkedés és a rendkívül erős szakszervezetek miatt azonban nehézkes a privatizáció. A nagy állami vállalatok működtetésében továbbra is a szociális megfontolások érvényesülnek (a versenyképességekkel szemben), ami sajnálatosan kihat a vállalkozói szférára is, minek következtében a szegénységben élő lakosság rendszerint az államot okolja a megélhetési nehézségekért, illetve az államtól várja minden gondjának megoldását.

Az egymást követő kormányzatok rendszerint az exportfejlesztés és a külföldi működőtőke vonzásának fejlesztésében látják a kiutat és fogalmazznak meg ezekkel kapcsolatos konkrét, de betarthatatlan célokat. Az exportfejlesztési stratégia egyrészt az árualap, másrészt az exportpiacok diverzifikálását célozza meg. Az árualap-diverzifikálás a mezőgazdasági és bányászati termékek feldolgozottságának növelését, a gépipari és autóipari termékpaletta szélesítését (jelenleg elektronikai részegységeket és autóipari kábeleket exportálnak nagy mennyiségben),

valamint a kis- és középvállalati szektor megerősítését jelenti. Az exportpiac-diverzifikálás célterületei a szubszaharai Afrika, valamint Európában Skandinávia és Közép-, illetve Kelet-Európa.

1.5. Kiemelkedő érdekcsoportok

Kiemelt érdekcsoportnak tekinthető Tunéziában a – foszfátkitermelést is végző Compagnie des Phosphates de Gafsa céget is magába foglaló – Groupe Chimique Tunisien, valamint a Tunéziai Kőolajipari Tevékenységek Társasága (ETAP). Az előbbi tekintetében elmondható, hogy Tunézia a világ nyolcadik legnagyobb foszfátkitermelő országa évi négy-öt millió tonnával, ami feldolgozás után foszforsavként, diammónium-foszfátként és szuperfoszfátként kerül kivitelre, mintegy évi 320 millió euró értékben. A második tekintetében fontos számadat, hogy az ETAP által biztosított koncessziókban, nagyságrendileg évi két-két millió tonna kőolajat és földgázt termelnek ki, ami a nemzeti energiafelhasználásnak nagyjából a felére elegendő. Az ETAP üzemelteti továbbá az algériai földgáz Európába szállítását biztosító Transmed földgázvezeték, melyből szállítási költség gyanánt további 800 ezer tonna földgázt emelnek ki belföldi felhasználásra.

Kilátások

2.1. GDP és infláció előrejelzés kormányzati és/vagy nemzetközi oldalról

		2016	2017	2018	2019 *	2020 *	2021 *	2022 *
GDP (folyó áron)	Mrd USD	41,8	40,0	39,9	36,2	35,2	36,5	39,4
GDP/ fő (vásárlóerő paritáson)	Ezer USD	3,7	3,5	3,4	3,1	3,0	3,1	3,2
GDP növekedés (reálértéken)	%	1,1	2,0	2,5	2,7	3,2	3,5	4,1
Infláció (fogyasztói árindex)	%	3,6	5,3	7,3	7,5	5,6	4,4	4,3
Munkanélküliségi ráta	%	15,5	15,5	15,6	15,5	15,5	15,0	15,0
Költségvetési egyenleg	GDP%-a	-6,2	-5,9	-4,6	-3,6	-3,0	-2,5	-2,0
Államadósság	GDP%-a	62,3	70,3	77,0	81,5	82,2	79,5	75,0
Folyó fizetési mérleg	GDP %-a	-9,3	-10,2	-11,2	-10,1	-9,1	-8,2	-7,3

Forrás: Tunéziai Statisztikai Hivatal, Tunéziai Központi Bank és IMF honlapok
a *-al jelölt oszlopok becslések

2.2. Kormányzati szektorális fókusz

A kormányzat 2016-tól 2020-ig tartó fejlesztési terve a munkahelyteremtő és exportképes gazdaság célkitűzésén belül kifejezetten az ipari termelés nemzetközi értékláncba való integrációját, az információs és kommunikációs technológiák (IKT) fejlesztését, valamint a turizmus fejlesztését emeli ki. Eszközként pedig az üzleti környezet javítását és a befektetések ösztönzését jelöli meg. Külön kormányzati célkitűzés a természeti erőforrásokkal való zöld- és fenntartható gazdálkodás kialakítása.

Tunézia agrárpolitikájának prioritása az élelmiszer-önellátás biztosítása mellett az élelmiszeripari technológiák fejlesztése, a klímaváltozáshoz való adaptáció és a fenntartható mezőgazdaság fejlesztése. Az agrárpolitika végrehajtásának utasításaiban szerepel a víztakarékos és alternatív vízforrásokat felhasználó mezőgazdaság kialakításának, a megújuló energiaforrások kihasználásának és a biológiai mezőgazdaság elterjesztésének a fontossága, illetve ezek kiemelt támogatásának szükségessége.

Az IKT stratégia célkitűzései az ágazat hozzáadott értékének megháromszorozása, az export megötszörözése, a lakossági internet-hozzáférés 60%-ra való növelése és a nagysebességű mobilhálózathoz való lakossági hozzáférés 50%-ra növelése. A célkitűzések eléréséhez a Kormány fejleszti a nagysebességű szolgáltatást, informatizálja az államigazgatást, törekszik egy Off-Shore szolgáltatói szerep kialakítására és a modern technológiák lakossági használatának népszerűsítésére. A célkitűzések elérése érdekében 6 kategóriában összesen 22 elsőbbségi projektet határoztak meg. Az infrastruktúra-fejlesztés kiemelt projektje a mobilszolgáltatók összehangolása, a szolgáltatások egységesítése és az IPv6-ra történő átállás koordinálása. A lakossági használat népszerűsítésének és a közigazgatás informatizálásának kiemelt projektjei többek között az e-kormányzat, e-közösség, e-oktatás és e-kultúra kialakítása, míg az e-Business kategóriában olyan projektek szerepelnek, mint az online fizetés biztonságának garantálása, az e-egészségügy, e-turizmus, e-vásárlás és e-logisztika kialakítása és elterjesztése.

A turizmusfejlesztési stratégia kiemelt pillére a Tunézia, mint márkanév megerősítése, a turisztikai kínálat diverzifikálása és az e-turizmus feltételeinek kialakítása. A márkanév megerősítésének eszköze a külföldön használt kommunikáció összehangolása és az arculati elemek egységesítése, a külképviseletek turizmuspromóciós szerepének megerősítése. A kínálatdiverzifikálás egyaránt vonatkozik a működő szállodák szabadidő-programajánlatainak bővítésére, a szálláshelyfajták diverzifikálására (vendégházak, villalakások, falusi elhelyezések, stb.) és a kulturális, a termál-, a gyógy- és a bevásárlóturizmus kínálatának bővítésére. Az utóbbi kettő kifejezetten az algériai és líbiai turisták vonatkozásában. Az informatizálás első lépése a Nemzeti Turisztikai Hivatalnál (ONTT) az elkülönülő hivatali, szakmai és lakossági felületek létrehozása, az e-turizmus elterjesztését célzó oktatások megszervezése és az elektronikus turisztikai adminisztráció kötelezővé tétele.

2.3. Feltételezett jövőbeli húzóágazatok

A jövőbeli húzóágazatok mindenképp az ipar magasabb hozzáadott értékű területein keresendők. Mintegy 50 felsőoktatási intézmény évi 8000 informatikus mérnököt bocsájt a munkaerőpiacra, mely gyakorlatilag azonnal el tud helyezkedni, egyrészt a nagy európai számítástechnikai szolgáltatóknak és tanácsadócégeknek való helyi beszállítás révén, másrészt a szubszaharai országokba exportáló tunéziai számítástechnikai szolgáltatóknál és szoftvergyártóknál való elhelyezkedés révén. A 2018-ban létrehozott Off-Shore IKT technoparknak és Cyberpark-hálózatnak köszönhetően rohamosan nő a Start-upok száma. A Start-upereknek nyújtott támogatásoknak (üzleti coaching, pitch és hackathon rendezvények) köszönhetően nő ezek túlélésének és nemzetközi piacokra való kilépésének aránya is.

Az informatikusokon kívül évente mintegy 10000 gépész-, vegyész-, villamos-, építő- és tervezőmérnök, 6500 mesterfokozatú tudományos szakember és 2000 orvos kerül a munkaerőpiacra. Az országban 35 kutatóközpontot, 147 kutatólaboratóriumot és 610 kutatócsoportot tartanak nyilván. Fejlődnek a biotechnológiai anyag- és eszközgyártók és jelentős fejlődési potenciál van az anyagtudományok ipari alkalmazásainak elterjedésében. A hagyományosan erős textilipar a technikai textilgyártás irányába fejlődik.

2.4. Veszélyek, piacra lépési nehézségek

A magyar cégek piacra lépését nehezítő alapvető nehézség a távolság, mind a földrajzi távolság, mind az üzletkötési szokások, mentalitások és erkölcsök tekintetében. Az eredményes működés alapvető feltétele a személyes kapcsolatok kialakítása és folyamatos ápolása, melyben határozottan javasolt egy helyi partner, képviselő vagy ügynök közreműködése révén eljárni.

Az EU-val fennálló külkereskedelem szabályait az 1995-ben aláírt társulási szerződés tartalmazza. Számos, nem szabályozott piacvédelmi intézkedést alkalmaz ugyanakkor Tunézia a stratégiai és/vagy lakosságot esetlegesen veszélyeztető termékek vonatkozásában. A mezőgazdasági termékek tekintetében számos növény- és állategészségügyi követelménynek kell megfelelni, ezek határátlépéskor történő ellenőrzésének adminisztrációs költségével együtt. A vegyipari, textilipari, gépipari és távközlési eszközök tekintetében is kötelező technikai ellenőrzést végeznek, melynek idejére a termékek nem hagyhatják el a kikötői vámszabadterületet, ami vámraktározási többletköltséget eredményez. A kozmetikumok, iskolai felszerelések és játékok kapcsán igazolni kell, hogy az adott importterméket ugyanabban a formában forgalmazzák a származási országban is. Az egészségipari termékek tekintetében pedig az Egészségügyi Minisztériumot, a Kereskedelmi Minisztériumot és a Központi Gyógyszerellátó vállalatot is érintő bonyolult (és költséges) engedélyezési procedúra van érvényben.

Tunéziában kötött devizagazdálkodás folyik és kétszintű bankrendszer működik. Törvény szabályozza és a jegybank ellenőrzi a nemzetközi átutalásokat. A kimenő utalásoknál részletesen ellenőrzik az importdokumentációt és visszatartják az ellentétel nélküli, vagy nem igazolt, illetve nem ellenőrizhető ellentétellel rendelkező utalásokat. Tilos az előre fizetés és szigorú szerződéses feltételei vannak a maximum 30%-os előlegfizetésnek.

Az élelmiszeripari termékek tekintetében további nehézség, hogy azok legkisebb kiszéréseinek csomagolásán eredetileg is szerepelnie kell arab-nyelvű feliratnak, minimumkövetelményként a termék nevével, összetételével, a származási ország és a szavatosság megjelölésével. A csomagolás arab-nyelvű utólagos feliratozása, címkézése nem megengedett.

2.5. Adókönyvet rövid bemutatása

A vállalati nyereségadó általános mértéke 35%, de csak 10% nyereségadót fizetnek a mezőgazdasági és halászati vállalkozások, az oktatási és kulturális szolgáltatók, az exportra termelő vállalatok és a vámmentes ipari parkokban lévő vállalatok. A nyereségadón felül 10% osztalékadót kell viszont fizetni a vállalkozásból kivett nyereség után. 20% nyereségadót fizetnek az évi félmillió dinárnál (150 ezer eurónál) kisebb forgalmat generáló kis- és középvállalatok. A mikrovállalatoknak pedig lehetőségük van átalánydíjas (nem forgalomutáni) adózást választaniuk.

Hatsávós a személyi jövedelemadó (SZJA) 0, 15, 20, 25, 30 és 35%-os adófizetési kötelezettségekkel. Az évi 1500,- dinárnál (440,- eurónál) kisebb jövedelműek nem fizetnek SZJA-t. 15% vonatkozik az 1500 és 5000 közötti, 20% az 5 és 10 ezer közötti, 25% a 10 és 20 ezer közötti és 30% a 20 és 50 ezer közötti jövedelemrészre. Az 50 ezer dinár feletti jövedelemrész esik a 35%-os adókulcsba. Egy átlagos fizetésű munkás vagy közalkalmazott által fizetendő SZJA 12-14% körül alakul.

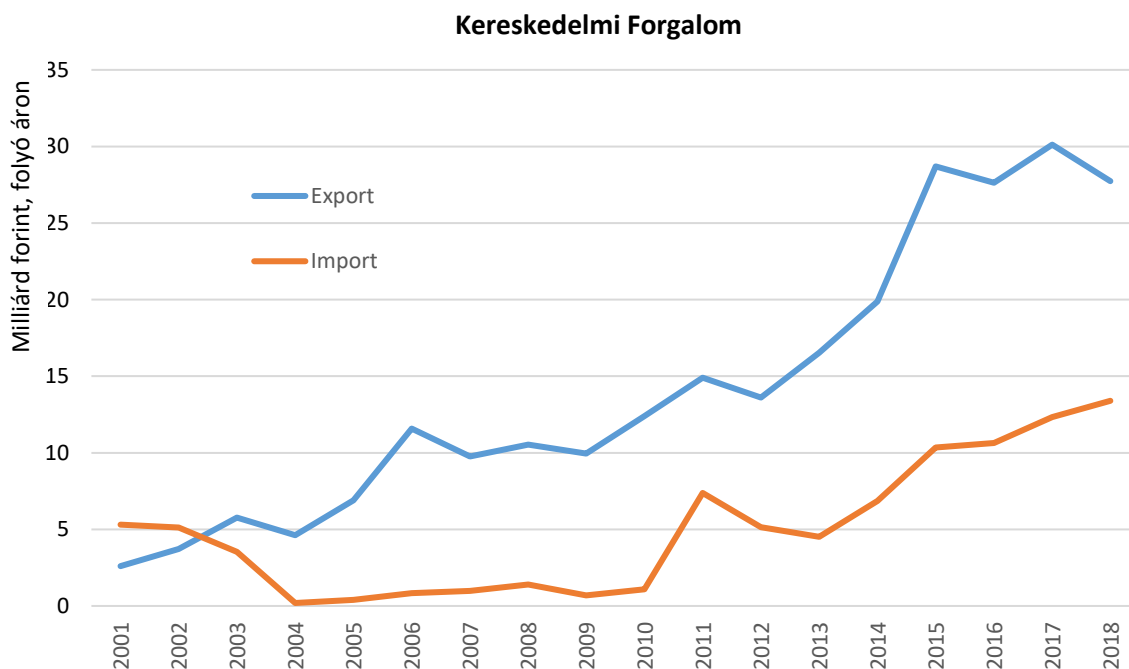
Négykulcsos az állami forgalmi adó (ÁFA). Nem terheli ÁFA a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékeket. 7%-os kulcs érvényes a gyógyszerekre és a kézművesipari termékekre, a közösségi közlekedésre, az orvosi, a szállodai és az éttermi szolgáltatásokra. 13%-os ÁFA-ja van az energiahordozóknak, az alacsony feszültségű villamosáramnak, valamint az ügyvédi, mérnöki és adótanácsadói szolgáltatásoknak. 19%-os ÁFA-t kell fizetni a legtöbb ipari késztermék után, a telekommunikációs szolgáltatások után és az ingatlanvásárlások után. Létezik továbbá egy

ügynevezett számlázási illeték, amit abban az esetben kell megfizetni, ha a vásárolt termékről vagy szolgáltatásról számlát állítanak ki (ami egyáltalán nem kötelező gyakorlat).

25%-os jövedéki adó terheli a kávé, teát és ásványvizet. Kiszárazástól függően 40 és 150% közötti jövedéki adó van a dohánytermékeken. Fajtától és elnevezéstől függően 395 és 683% közötti jövedéki adója van az égetett szeszeknek. Kiszárazástól függően, literenként 0,7 és 1,8 dinár közötti jövedéki adó terheli a sört és a bort, ami a habzóbor esetében 16 dinár. Hektoliterenként 4,2 és 380 dinár közötti jövedéki adó terheli a további felhasználásra szánt, orvosi és fertőtlenítési célú alkoholos termékeket. Fajtától függően hektoliterenként 3,5 és 6 dinár közötti jövedéki adó van a nyersolajon, fűtő- és világítóolajon, valamint 19 és 23 dinár közötti jövedéki adó van az üzemanyagokon.

2.6. Kormányzati beruházási prioritások (pl. infrastruktúra, digitalizáció, oktatás, mezőgazdaság, stb.)

A kormányzat 2020-ig tartó fejlesztési tervében 5,3 milliárd dinár (mintegy 1,6 milliárd euro) értékben szerepel autópálya-, közút- és hídépítés. 2,8 milliárd dinár értékben terveznek erőmű és villamoshálózat-fejlesztést, 2,5 milliárd dinár értékben kikötőfejlesztést, 1,9 milliárd dinár értékben vasútfejlesztést és 546 millió dinár értékben a szénhidrogén-kitermelés és szállítás fejlesztését. 591 millió dinárt terveznek elkülöníteni az IKT stratégia végrehajtására és 1200 millió dinárt öt darab logisztikai központ létrehozására. A társadalmi integráció és humánerőforrás fejlesztés keretein belül 900 millió dináros terv van szociális lakásépítésre és 450 millió a szegénynegyedek felzárkóztatására. 600 millió dinárt terveznek az oktatási infrastruktúra megerősítésére, 687 millió dinárt négy darab kórház megépítésére és 227 millió dinárt a sportinfrastruktúra fejlesztésére. A regionális integráció fejlesztésének keretein belül 2,5 milliárd dinárral számolják a regionális fejlesztési program költségét és 1,3 milliárd dinárral az önkormányzatok befektetésösztönzési támogatását. Ugyanitt 655 millió dinárért terveznek összesen nyolc, integrált mezőgazdaságfejlesztési projektet, amihez hozzájön 881 millió dinár értékben három tengervíz-sótalanító üzem és 920 millió dinár értékben három szélerőmű-farm és egy naperőmű építésének terve.

Forrás: KSH

Kereskedelmi kapcsolatok

3.1. Magyar vállalati attitűd az ország piaca felé

A magyar vállalkozók többsége komoly – és esetenként indokolt – fenntartásokkal viszonyul a tunéziai piachoz, aminek következménye viszont az üzletfejlesztési befektetések végtelen lecsökkentése és az esetleges üzletszerzés – költséghiány miatti – meghiúsulása egy olyan piacon, amelyen az eladó és vevő közti személyes kapcsolatok kialakítása és folyamatos ápolása még fontosabb, mint mondjuk Európában. Számos olyan megkeresést is kapunk, melyben az egyébként jó termékkel vagy szolgáltatással rendelkező magyar gyártó nem feltételezi a tunéziai piac nyitottságát, illetve annak a tényét, hogy a magyar termékének vagy szolgáltatásának már öt megelőzően is jelen van minden nemzetközi konkurens a tunéziai piacon, ami aztán számtalanszor kedvét is szegi annak, hogy itt is megküzdjön a nehézkes adminisztráción kívül, még a versenytársakkal is.

3.2. Exportszerkezet, hozzáadott érték, kiemelkedő szereplők (kétoldalú áruforgalom termékcsoport szinten, táblázatos formában KSH-tól)

2018. évi exportunk 104,1 millió dollár volt, ami a teljes magyar kivitel 0,08%-ával az 58. legnagyobb vevőnké teszi Tunéziát. A kivitelünk szerkezete az alábbiak szerint alakult:

	2017		2018	
	109 175 097	100%	104 116 032	100%
Élelmiszerek (többnyire zöldség és gyümölcs)	648 386	0,59%	601 398	0,58%
Nyersanyagok és energiahordozók	590 410	0,54%	514 585	0,49%
Vegyipari termékek (festékek, gyógyszerek, kozmetikumok, műanyag termékek)	8 154 035	7,47%	9 255 271	8,89%
Bőr-, gumi-, fa- és parafatermékek	2 332 155	2,14%	1 623 676	1,56%
Papír- és textiltermékek	7 010 520	6,42%	7 698 453	7,39%
Fém- és nemesfémtermékek	1 219 426	1,12%	1 597 708	1,53%
Különböző feldolgozott termék (ruházati termékek, szerelvények, műszerek)	7 135 688	6,54%	7 858 443	7,55%
Irodagép, adatfeldolgozó eszköz, ipari gép és berendezés	3 181 691	2,91%	3 595 496	3,45%
Híradástechnikai és speciális szakipari gép	1 876 811	1,72%	1 572 910	1,51%
Energiafejlesztő gép és berendezés	30 228	0,03%	22 586	0,02%
Villamos gép, készülék és műszer	72 537 795	66,44%	67 193 769	64,54%
Közúti jármű	4 436 617	4,06%	2 547 588	2,45%
Minden egyéb	21 335	0,02%	34 149	0,03%

Az exportszerkezet leg-nagyobb részét kitevő villamos gépek, készülékek és műszerek javarészt a hazánkban gyártó nagy nemzetközi vállalatok értékesítését tükrözik.

A magyar kis- és középvállalatok tevékenységét az export-szerkezetben leginkább a feldolgozott termékek exportja mutatja, azon belül is kiemelten a szerves vegyi termékek, a gumigyártmányok és a textilfonal, szövet és textilipari gyártmányok kivitele tükrözi.

3.3. Gazdaságdiplomáciai kapcsolatrendszerünk (GEM, GVB, magas szintű találkozók, vízummentesség – minden, ami az üzleti életet könnyíti, segíti)

A Tunéziai Köztársaság és Magyarország képviselői 2004. július 22-én írtak alá Gazdasági Együttműködési Megállapodást (GEM) Budapesten. Az ennek értelmében született kormányközi Gazdasági Vegyesbizottság (GVB) első ülésére 2010. március 10-11-én került sor Tuniszban. A második ülés 2012. november 06-08-án volt Budapesten, a harmadik ülést 2016. március 10-11-én tartották Tuniszban, míg a negyedik ülés Budapesten volt 2019. április 29-30-án. Az ötödik ülésre várhatóan 2021-ben kerül majd sor Tuniszban. A GVB társelnöke tunéziai részről Hatem Ferjani, a Tunéziai Külügyminisztérium gazdaságdiplomáciáért felelős államtitkára, míg magyar részről Vargha Tamás, a Külgazdasági és Külügyminisztérium polgári hírszerzésért felelős államtitkára.

Khemaies Jhinaoui tunéziai külügyminiszter 2016 novemberében látogatott hazánkba, míg Szijjártó Péter külgazdasági és külügyminiszter 2017 áprilisában és 2019 januárjában járt Tunéziában. Magyar Levente parlamenti államtitkár az elmúlt négy évben háromszor látogatott Tunéziába. Szakminiszteri látogatásként Selma Elloumi Rekik Tunézia turisztikai minisztere látogatott el Budapestre 2017 májusában, amit követett Hatem Ferjani újonnan kinevezett gazdaságdiplomáciáért felelős államtitkár 2017 novemberében teljesített budapesti látogatása.

3.4. Vásárokon való részvétel, kereskedelmi delegációk az elmúlt egy évben

A „Bizerte2050” elnevezésű civil szervezet 2018. április 18-tól 20-ig tartotta a „Bizerte Smart City” nevű kongresszust és kiállítást, melyen magyar pavilont tartottunk fenn. A Tunéziában bejegyzett, magyar tulajdonú Bizz Steel Sarl. képviselte a rendezvényen – az innovatív építőipari szigetelések terén – a Techno-Wato Kft-t és a Soiltech Kft-t, valamint az élelmiszeripar területéről a Red Line Jerky Kft-t. Az Arsisco InnoTech Kft. az építőiparban széleskörűen használt betonacél alternatívájaként mutatta be az úgynevezett acélhaját, valamint a saját találmányaként kifejlesztett bazalt alapú kompozit szövetet és armatúrát (ANPB). Az Enitlab Kft. ügyvezető igazgatója Locbee márkanév alatt mutatta be a beltéri helymeghatározásra épülő megoldásait.

2018. április 25-én nagysikerű szakmai napot tartottunk Tuniszban a magyar egészségipari innovációról, melyre az Eger melletti Medimetal Kft. vezérigazgatója és traumatológus tanácsadója, valamint a váci székhelyű Celitron Medical Technologies Kft. vezérigazgató-helyettese látogatott ki, a magyar gyártású traumatológiai implantátumok és a kórházi hulladékmegsemmisítő berendezések piaci helyzetének javítása céljából.

2019. február 24-től hatnapos szakmai látogatást teljesített Tunéziában Vattay Richárd, a Water&Soil Kft. ügyvezető igazgatója, melynek során bemutatásra került a magyar fejlesztésű vízmegkötő technológia a tunéziai Mezőgazdasági, Vízügyi és Halászati Minisztérium számos intézményi vezetőjének, kutatóintézetek és agrárfelsőoktatási intézetek vezetőinek, valamint a tunéziai forgalmazásban potenciálisan érintett helyi vállalkozóknak.

A Nemzeti Agrárkutatási és Innovációs Központ (NAIK) delegációja 2017. október 3-tól, majd 2019. április 1-től teljesített szakmai látogatást Tunéziában, mely szakmai programok megalapozták a magyar nemesítésű paprikavetőmagok tunéziai bevezetésének lehetőségét, valamint az Univer Zrt, a Rubin Szegedi Paprikafeldolgozó Kft., a Paprika Molnár Kft. és a Kotányi Hungária Kft. tunéziai jelenlétét, továbbá a Zöldségtermesztési Kutató Intézet (ZKI) Zrt. és a Burgonyakutatási Központ tunéziai lehetőségeit.

2019. június 11-én tartottuk az első tunéziai-magyar építőipari innovációs napot Tuniszban, melyre a Hungarowatt Kft, a Műszer Automatika Kft, az MSH Hungary Kft. és az Arsisco Innotech

Kft. munkatársai utaztak ki. A magyar előadások az épületszigetelés, a lakossági fűtés és a betonerősítés innovatív magyar technológiáit mutatták be, illetve ezek tunéziai bevezetését készítették elő..

3.5. Tervezett megjelenések, támogatott kiállítások, delegációk

Magyar cégeknek az alábbi vásárokon való részvételt javasoljuk az következő 12 hónapban:

Rendezvény megnevezése	Iparág	Internetcím további információ	Vásár Eleje	Vásár Vége
SIAMAP – Salon International de l'Agriculture, du Machinisme Agricole et de la Pêche	Mezőgazdaság	http://www.siamap.com	2019. 09.24.	2019. 09.29.
SIIB – Salon de l'Innovation, de la Bureautique, de la Communication et du Multimédia	IKT	http://www.sibsfax.com	2019. 09.25.	2019. 09.29.
Marché International du Tourisme	Turizmus	http://www.mit-med.com.tn	2020. 02.26.	2020. 02.29.
Security Expo North Africa 2020	Védelmi ipar	http://www.securityexpo.com	2020. 02.26.	2020. 03.01.
Tunisia Health Expo 2020	Egészségipar	http://www.tunisiahealthexpo.com.tn	2020. 03.04.	2020. 03.07.
IADE – International Aerospace and Defence Exhibition	Védelmi ipar	https://www.expomedia.tunisia.com/our-events	2020. 03.04.	2020. 03.08.
Salon International de la Construction et du Bâtiment de Carthage	Építőipar	http://www.carthage-expobatiment.com.tn	2020. 03.16.	2020. 03.22.
SMA MEDFOOD – Salon Méditerranéen de l'Agriculture et des Industries Alimentaires	Élelmiszeripar	http://www.smamedfood.com	2020. 04.15.	2020. 04.19.
Transport et Logistique Expo	Közlekedés, Logisztika	http://sltexpo.com	2020. 04.15.	2020. 04.19.
PAMED – Salon International de la Production Animale et des Produits Agricoles à l'Export	Élelmiszeripar	http://www.pamed-expo.com	2020. 06.02.	2020. 06.05.
SITIC AFRICA – Salon International des Technologies de l'Information et de la Communication	IKT	http://www.siticafrica.com	2020. 06.09.	2020. 06.11.
Foire Internationale de Sfax	Multiszektorális	http://www.foiredesfax.com	2020. 06.19.	2020. 07.05.
SIIB – Salon de l'Innovation, de la Bureautique, de la Communication et du Multimédia	IKT	http://www.sibsfax.com	2020. 09.29.	2020. 10.04.

SIAT – Salon International de l'Investissement Agricole et de la Technologie	Mezőgazdaság	http://www.siat.tn	2020. 10.07.	2020. 10.10.
LAB EXPO – Salon International des Laboratoires	Egészségipar	http://www.labexpo.com.tn	2020. 10.27.	2020. 10.30.
Salon International des Composants Automobiles	Autóipari beszállítás	https://www.tunisia-automotive.com.tn	2020. 10.27.	2020. 10.30.

3.6. **Üzleti környezetre vonatkozó gyakorlati tudnivalók: állami ünnepek, üzleti kultúra tudnivalók (interkulturális, protokoll, stb.)**

Állami ünnepnapok Tunéziában az alábbiak:

- Január 1. (Újév)
- Január 14. (a Forradalom és a Fiatalság napja)
- Március 20. (Függetlenség napja)
- Április 9. (Mártírok napja)
- Május 1. (Munka ünnepe)
- Július 25. (Köztársaság napja)
- Augusztus 13. (a Nők és a Család napja)
- Október 15. (Felszabadulás napja)

Az állami ünnepnapokon túl teljes munkaszünet érvényesül az alábbi vallási ünnepeken, melyek időpontja a hold állásától függően, a Gergely naptárban évről évre változik:

- Aïd-el-Fitr (a böjti időszakot záró háromnapos ünnep), mely 2020-ban előreláthatóan május 24-től 26-ig lesz, míg 2021-ben május 12-től 14-ig várható;
- Aïd-el-Idha vagy Aïd-el-Kébir (kétnapos áldozati ünnep), mely 2019-ben augusztus 11-től, 2020-ban július 30-tól, 2021-ben pedig július 21-től várható;
- A muszlim újév 2019-ben előreláthatóan szeptember 1-én, 2020-ban augusztus 20-án, míg 2021-ben augusztus 8-án valószínű;
- Al Mawlid (a próféta születésének a napja) 2019-ben várhatóan november 10-én lesz, 2020-ban október 29-én és 2021-ben október 19-én valószínű.

A vallási ünnepek pontos időpontját az országos főmufti csak a tervezett ünnepnap előtti napon tüzi ki, így azok időpontja egy-egy nappal eltérhet a várttól.

A hivatalok jellemző nyitvatartási ideje hétfőtől csütörtökig, reggel 08:30-tól 12:30-ig és délután 13:30-tól 17:30-ig, míg pénteken 08:00-tól 13:00-ig és 14:30-tól 17:30-ig van. A bankok hétfőtől péntekig, reggel 08:00-tól 17:00 óráig tartanak nyitva, de a pénztári nyitva tartás általában 16:00 óráig értendő.

A nyári időszakban (júliusban és augusztusban), az egyszeri munkamenetnek nevezett nyitva tartás alapján a hivatalok hétfőtől csütörtökig 08:00-tól 14:30-ig, míg pénteken 08:00-tól 13:30-ig tartanak nyitva. A bankok ugyanebben az időszakban 08:00-tól 14:00-ig vannak nyitva és 13:00 óráig működtetnek pénztárforgalmat. Egyszeri munkamenet van érvényben a böjti hónapban is, ami legközelebb 2020-ban április 23-tól május 23-ig, majd 2021-ben április 12-től május 11-ig várható.

Az üzleti életben különös jelentősége van a személyes kapcsolatoknak. Ennek formái változatosak és messze túlnyúlnak az egyszerű üzleti megbeszélésen. Fontos a partner életkörülményeinek,

családi helyzetének és gyermekeinek megismerése is. A vallási környezetben nem általános a szeszes italok fogyasztása, de négyszemközt és külföldön az üzletemberek többsége nem veti meg az alkoholt. Nem ritka, hogy egy delegáció részeként, honfitársainak társaságában a tunéziai üzletember teljes absztinenciát vall, de mikor egyedül marad külföldi partnerével szívesen fogyaszt és elfogad ezt-azt. Nem jelentéktelen a korrupció szerepe sem, különösen az állami megrendelések tekintetében.

Az üzleti tárgyalásokra napközben, vagy délután kerül sor és javasolt egy nappal korábban emlékeztető hívást adni a partner felé. Tárgyalás során az azonnal lényegre törő, amerikai stílusú megbeszélések helyett célszerűbb a közvetett, először az általánosabb, személyesebb (barátok, család, hobby) tárgyú beszélgetés, akár viccek cseréje is. A megfelelő légkör létrejötte után lehet a tárgyra térni. A megbeszélés kimenetelétől függetlenül a záró aktus mindig kellemes, vidám hangulatú legyen. Különösen kormányzati hivatalokban előnyös, ha van egy olyan helyi közbenjáró, aki már rendelkezik kapcsolatokkal az adott hivatalban és elvégzi az előzetes bemutatásokat. Az első találkozótól nem szabad sokat várni, az érdemibb megbeszélések általában később következnek, formális szerződés létrejötte pedig akár éveket is igénybe vehet. A legtöbb üzletember igen diplomatikus; inkább ad egy udvarias választ egy mosoly kíséretében, semmint, hogy nemet mondjon, vagy ellenvéleményt nyilvánítson. Egy szokványos „igen” tehát nagyon változatos tartalmat hordozhat, ezért érdemes a nüánszokat figyelni.

3.7. Beviteli szabályozás sajátosságai, különleges előírások, piacra lépési nehézségek

Tunéziai behozatalt csak külkereskedelmi tevékenységet feltüntető cégjegyzéssel rendelkező helyi vállalat, vagy tranzitőr szolgáltató láthat el. A külkereskedelmi tevékenység bejegyzésének egyik feltétele, hogy az adott vállalat alaptőkéje meghaladja a 150 ezer dinárt (mintegy 44 ezer eurót) és ne legyen semmilyen vám vagy adó tartozása. Az árubehozatal általános jelleggel nem engedélyköteles, de számos termék tekintetében kell valamilyen szakintézmény előzetes engedélyét beszerezni.

A mezőgazdasági termékek tekintetében számos növény- és állategészségügyi követelménynek kell megfelelni, ezek határátlépéskor történő ellenőrzésének adminisztrációs költségével együtt. A vegyipari, textilipari, gépipari és távközlési eszközök tekintetében kötelező a technikai ellenőrzés, melynek idejére a termékek nem hagyhatják el a kikötői vámszabadterületet, ami vámraktározási többletköltséget eredményez. A kozmetikumok, iskolai felszerelések és játékok kapcsán igazolni kell, hogy az adott importterméket ugyanabban a formában forgalmazzák a származási országban is. Az egészségipari termékek tekintetében pedig – az Egészségügyi Minisztériumot, a Kereskedelmi Minisztériumot és a Központi Gyógyszerellátó vállalatot is érintő – bonyolult (és költséges) engedélyezési procedúra van érvényben.

Hivatalosan a silány minőségű török és kínai behozatal korlátozásával indokolva, de alapvetően a külkereskedelmi mérleg romlása és a devizatartalékok csökkentése, valamint bizonyos termékek kereskedelmi ellenőrzésének kialakítása végett, 2019. januárja óta a Kereskedelmi Minisztérium előzetes engedélyéhez kötik mintegy 53 mezőgazdasági, élelmiszeripari és fogyasztási cikk behozatalt. Az intézkedés ellentétes az EU és Tunézia között fennálló társulási egyezmény szövegével és szellemével, továbbá negatívan befolyásolja a mélyreható és átfogó szabadkereskedelmi övezet (DCFTA) folyamatban lévő tárgyalásait is.

Az élelmiszeripari termékek tekintetében további nehézség, hogy azok legkisebb kiszélesítésének csomagolásán eredetileg is szerepelnie kell arab-nyelvű feliratnak, minimumkövetelményként a termék nevével, összetételével, a származási ország és a szavatosság megjelölésével. A csomagolás arab-nyelvű utólagos feliratozása, címkézése nem megengedett.

3.8. Bankrendszer, ajánlott fizetési módok (nemfizetési kockázat szintje), árfolyamkockázat

Tunéziában kötött devizagazdálkodás folyik és kétszintű bankrendszer működik. Törvény szabályozza és a jegybank ellenőrzi a nemzetközi átutalásokat. A kimenő utalásoknál részletesen ellenőrzik az importdokumentációt és visszatartják az ellentétel nélküli, vagy nem igazolt, illetve nem ellenőrizhető ellentétellel rendelkező utalásokat. Tilos az előre fizetés és szigorú szerződéses feltételei vannak a maximum 30%-os előlegfizetésnek.

A vevő nemfizetésének általános kockázata nem magasabb, mint bárhol máshol a világon, de egy esetlegesen hazánkból irányított és jogsegélyegyezmény alapján végrehajtásra kerülő bírósági eljárás idő- és költségigénye rendkívül magas, kimenetele pedig kétséges. Mindenképp a biztonságos fizetési megoldásokat javasoljuk, így kisebb összegeknél az okmányos inkasszót (Cash Against Document), nagyértékű kivitelnél pedig a visszaigazolt akkreditívot (Confirmed Letter of Credit) ajánljuk.

Az általános országgkockázat csekély. A kereskedelmi bankok pedig a jegybank ellenőrzése alatt működnek, így megbízhatóak. A jelentősebbek: Al-Baraka Bank, Amen Bank, Arab Tunisian Bank, Attijari Bank, Banque d'Habitat, Banque de Tunisie et des Emirats, Banque Internationale Arabe de Tunisie, Banque Nationale Agricole, Qatar National Bank, Société Tunisienne de Banque (a belga KBC tunéziai érdekeltsége), Union Bancaire pour le Commerce et l'Industrie (a francia BNP Paribas tunéziai bankja), Union Internationale de Banques (a francia Société Générale tunéziai bankja). Megjegyezzük ugyanakkor, hogy egyik tunéziai banknak sincs közvetlen magyarországi kapcsolata, így az átutalások a nemzetközi pénzügyintézetek esetén, azok nemzetközi központján, vagy ennek hiányában az Európai Központi Bankon keresztül teljesülnek és több napot is igénybe vehetnek.

A tunéziai dinár lakossági forgalomban nem konvertibilis, így határozottan javasolt a külkereskedelmi ügyleteket euróban vagy dollárban kötni (a külkereskedelmi tevékenységgel rendelkező vállalatok eleve jogosultak euróban vagy dollárban szerződni és számlázni).

3.9. Egyéb üzleti kockázati faktorok a célországban (partnerek ellenőrzésének módja, pl. van-e kötelező kamarai nyilvántartás, korrupció esélye, átlagos üzletkötési idő, stb.)

Nincs kötelező kamarai tagság, de a külkereskedelmi ügyintézés megköveteli, hogy az ebben érintett vállalatok bizonyos szolgáltatásokért (pl. származásigazolás) a helyileg illetékes kamarához forduljanak. A vállalatalapítások, felszámolások, tulajdonos- és vezető tisztségviselő változások, alaptőke-emelések és csökkentések, székhelyváltások, stb. bírósági bejegyzése és a hivatalos közlönyben való megjelentetése viszont kötelező és online is ellenőrizhető az alábbi linken történő regisztrációt követően: <https://www.infojort.com>

A feljebb is kifejtetteknek megfelelően, nem jelentéktelen a korrupció szerepe. Az üzleti tárgyalások pedig gyakorlatilag sosem egyfordulósak. Az első általános és személyes ismerkedést célzó megbeszélést kell, hogy kövesse második, harmadik és sokadik megbeszélés is, amiben a sikeres üzletkötés akár éveket is igénybe vehet.

3.10. Közbeszerzési rendszer, részvételi lehetőségek projektekben, közbeszerzésekben, pályázatokban

A helyi közbeszerzési törvény vonatkozik minden költségvetési gazdálkodást folytató szerv beruházási, beszerzési és szolgáltatási szerződésére, beleértve az államigazgatási, közigazgatási és önkormányzati szerveken kívül a tudományos kutatóintézetek, egyetemek, iskolák, kórházak és rendelőintézetek, kulturális intézetek minden szerződésére, valamint az állami tulajdonú

vállalatokra is. A közbeszerzések nyíltak és online is hozzáférhetőek az alábbi linken való regisztrációt követően: <http://www.marchespublics.gov.tn>

2019 óta lehetőség van egyes állami intézmények közbeszerzéseinek nemcsak online figyelésére, hanem a tenderkiírások elektronikus megvásárlására és online beadására is. A <https://www.tuneps.tn> honlapról elérhető szolgáltatás fizetős és csak az arra regisztrált, általában nagyobb intézmények nemzetközi kiírásaira vonatkozik.

A közbeszerzési kiírók rendkívül nagy száma és távolról gyakorlatilag átláthatatlan tenderhalmaza miatt iparáganként változó az ezeken való közvetlen külföldi részvétel hatékonysága. Számos területen kialakult egy importőri és disztribútori hálózat, melyben néhány tíz, erre szakosodott közvetítővállalattal látja el az adott terület importtermékeinek tunéziai képviselőjét, nyomon követik a tendereket, és kiszolgálják a vevőket. Ezek a tunéziai vállalkozások minimális, helyben hozzáadott érték esetén a tenderekben preferált helyi pályázóként is részt tudnak venni a versenyben, a valójában importból származó termékekkel. Célszerűnek tartjuk tehát nem a tenderkiírások figyelését és közvetlenül hazánkbeli való pályázását, hanem a magyar terméknek vagy szolgáltatásnak megfelelő helyi partner előzetes felkutatását és megbízását a terméknek vagy szolgáltatásnak megfelelő tenderek figyelésével és megpályázásával.

3.11. Célországban található partnerszervezetek (kamarák, szövetségek, exportösztönző társszervezet)

Tunéziában hét regionális (több kormányzóságot is lefedő) kereskedelmi és iparkamara működik, nevezetesen Tuniszban, Sousse-ban, Nabeul-ben, Sfax-ban, Bizerte-ben, Gafsa-ban és Gabes-ban. Nincs kamarai ernyőszervezet, vagy országos kamara. Megemlítendő viszont a Tunéziai Vegyeskamarák Tanácsa, melynek tagjai az országos hatáskörrel működő tunéziai-francia, tunéziai-olasz, tunéziai-spanyol, tunéziai-német, tunéziai-brit, tunéziai-svájci, tunéziai-belga-luxemburgi, tunéziai-holland, tunéziai-skandináv, tunéziai-amerikai, tunéziai-kanadai, tunéziai-japán és tunéziai-kínai vegyeskamarák.

A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamarának (BKIK) a Tuniszi Kereskedelmi és Iparkamarával (Chambre de Commerce et d'Industrie de Tunis - CCIT) van érvényes együttműködési megállapodása, de partnerszervezetnek tekintjük a Tunéziai-Német Kereskedelmi és Iparkamarát (Außenhandelskammern - AHK) is, miután annak tagja mindkét – Tunéziában bejegyzett – magyar tulajdonú vállalat.

A Magyar Nemzeti Kereskedőház (MNKH) jogutód nélküli megszűnésével hatályát veszítette annak tunéziai társszervezetével (CEPEX) kötött korábbi megállapodás. Továbbra is érvényben van viszont a Nemzeti Befektetési Ügynökség (HEPA) és annak tunéziai társszervezete, a Foreign Investment Promotion Agency (FIPA) között létező együttműködési megállapodás.

3.12. Kapcsolatfelvétel, partnerkeresés javasolt módja (vásárok, kamarai kapcsolat, ágazati szövetségek, disztribútorokon közvetlenül stb.)

A tunéziai partnerkeresésre kiválóan alkalmasak az 5. pontban felsorolt legnagyobb nemzetközi vásárok, kiállítóként és látogatóként egyaránt. A BKIK-val együttműködési megállapodásban álló CCIT működteti az amerikai támogatásból kifejlesztett Tunisia Trading honlapot (<https://www.tunisia-trading.com>), amely konkrét termékek és szolgáltatások esetén a leghatékonyabb tunéziai partnerkeresési felület, vevő és eladó között.

Az iparági szövetségeket és ezek tagvállalatait a Tunéziai Ipari, Kereskedelmi és Kézművesipari Szövetség (Union Tunisienne de l'Industrie, du Commerce et de l'Artisanat – UTICA) honlapján lehet felkutatni itt: <http://www.utica.org.tn>

Javasolt továbbá a 2011. évi Jázminos Forradalom után létrejött Tunéziai Polgári Vállalkozók Szövetsége (Confédération des Entreprises Citoyennes de Tunisie – CONECT) honlapjának felkeresése is: <https://www.conectinternational.tn>

Mindezen felül pedig a tuniszi magyar nagykövetség külgazdasági irodája is segítséget nyújthat a magyar termékek tunéziai képviselőjét ellátni kész és képes tunéziai disztribútorok felkutatásában és/vagy leellenőrzésében.

3.13. Fizetési módokat, és javasolt értékesítési csatornák

A bankrendszer sajátosságaiból adódóan, de megmaradva a biztonságos fizetési módokat az okmányos inkasszót (Cash Against Document) és a visszaigazolt akkreditívot (Confirmed Letter of Credit) javasoljuk. Lehet szerződni halasztott fizetési megoldásokkal is, de a kereskedelmi kapcsolatok elején, a tartós tunéziai jelenlét és a vevőbe vetett maximális bizalom hiányában, az esetleges jogviták költség- és időigényére is tekintettel, azokat nem javasoljuk.

A kulturális és szokásbeli különbségek miatt mindenképpen érdemes helyi ügynököt vagy képviselőt megbízni a piaci bemutatkozással, az áru terítésével. A helyi képviselő kiválasztása ugyanakkor alapos és körültekintő munkát igényel, egyrészt, mert sajnos sok opportunist, egyszeri hasznot kereső és nem annyira tapasztalt „ügynök” létezik, másrészt pedig a szerződéses kapcsolatból utólag nagyon nehéz kilépni. A legtöbb tunéziai importőr generálkereskedőként tevékenykedik, és számos márkát képvisel, ugyanakkor minden képviselt márka tulajdonosától megköveteli a kizárólagosságot.

A tunéziai jog az ügynöki szerződést magánjogi megállapodásnak tekinti. A tevékenység ellenértékében a felek a tevékenység jellegétől függően, szabadon megállapodhatnak fix vagy jutalékos ellentételezésben, illetve ezek bármilyen kombinációjában. A franchise szerződés nem terjedt el, mivel a szigorú devizagazdálkodás nem teszi lehetővé a franchisedíj külföldre történő átutalását.

Annak függvényében, hogy a fogyasztók, illetve végfelhasználók hol helyezkednek el, szükség lehet képviselői hálózatra is. Egyszemélyi ügynök vagy képviselő esetében – az ország méreteire való tekintettel – célszerű a megbízott ügynök vagy képviselő szerződésében kikötni a területi hatáskört és az azon belüli tevékenységének fokát, a vidéki vevők felkeresésének gyakoriságát. Tunézia Algériával és Líbiával fenntartott szabadkereskedelmi megállapodásainak köszönhetően, köthető ezen országokra is kiterjedő regionális képviselői szerződés, de célszerű arról megbizonyosodni, hogy a tunéziai képviselő valóban rendelkezik megfelelő kapcsolatrendszerrel a szomszédos országokban is.

3.14. Szállítási lehetőségek és feltételei

A Tunéziába exportált magyar termékek legnagyobb többségét a nagy nemzetközi konténerszállító vállalatok, így a dán MAERK, a svájci MSC és a francia CMA-CGM fuvarozza Hamburgból vagy Rotterdamból, máltai vagy tangeri átrakodás mellett. Egyedül a CMA-CGM alakított ki rendszeres és közvetlen konténerhajó-összeköttetést a francia Marseille és a tuniszi Rades kikötők között, ami – kikerülve a máltai átrakodást – lecsökkenti a szállítási időt, de a magyar szállítók többségének a lehető legelőnytelenebb a marseillei behajózás. A vevővel való megegyezés függvényében bármilyen paritást ki lehet kötni, de az eladó tartós tunéziai jelenléte nélkül nemigen kivitelezhető a DDU és DDP paritás. CFR, CIF, CPT és CIP paritás Tunis-Rades, Bizerte, Sousse és Sfax kikötőkbe vállalható biztonsággal.

Néhány nemzetközi szállítómányozó vállalja nyergesvontatók Ro-Ro szállítását Marseilleből, Genovából, Civitavecchiából és Salernóból. Vontatóval együtt történő közúti szállítás

Magyarországról tudomásuk szerint csak a mátészalkai Kádár Speed Kft. vállal, de annak költsége többszöröse a konténeres szállításnak, így többnyire csak a gyógyszeripar – néhány napos szállítási határidőt és precíz szállítási hőmérsékletet megkövetelő – termékei esetén kifizetődő. Romlandó áru, illetve gyors szállítási igény esetén szóba jöhet a légi-teherszállítás is, melyet Budapestről a Lufthansa Cargo, az Air-France Cargo, és a Turkish Cargo vállal. Általában ez utóbbi az olcsóbb.

Kereskedelmi dokumentáció, áruminta vagy kis-mennyiségű export kijuttatását vállalják a gyorspostai szolgáltatók is, de csak a FedEx-nek és a UPS-nek van Tunézián belüli saját disztribúciója és nyomkövetési szolgáltatása (a többi cég a tunéziai vámkezelést követően átadja a csomagot a Tunéziai Postának és kézbesítettnek tekinti a küldeményt, amit aztán kereshet a vevő..).

Befektetési kapcsolatok

4.1. Legnagyobb magyarországi befektetők és tevékenységük

Az MNB adatai alapján mind a Tunéziából Magyarországra, mind a Magyarországról Tunéziába irányuló működőtőke-befektetés elenyésző, habár a 9%-ra mérsékelt magyar nyereségadónak köszönhetően határozottan több a magyarországi befektetés iránt érdeklődő tunéziai megkeresés, mint korábban. Tunéziai tulajdonhányad az alábbi magyar vállalkozásokban mutatható ki: Taurus Reisen Idegenforgalmi, Utazásszervező Kereskedelmi és Szolgáltató Kft, Sun & Fun Holidays Kft, Medina Tours Idegenforgalmi, Kereskedelmi és Szolgáltató Kft, R.H. Mak Hungary Kereskedelmi és Szolgáltató Kft, Sarom International Kft, Sestante Ingatlanbetéti Társaság és Oxford Express Fordító és Szolgáltató Kft.

4.2. Befektetés-ösztönzési projektek az előző években, fókusz

A kötött devizagazdálkodás mellett rendkívül korlátozottak a tunéziai tőkekihelyezés lehetőségei. Külföldi befektetésre, illetve az ehhez szükséges tőkekihelyezésre csak a kiemelt tunéziai exportvállalatok kaphatnak engedélyt, így nem is célszerű a magyar befektetési projektek (HIP) széleskörű reklámozása. Az elmúlt évek során a tunéziai One Tech Holding SA, a Coficab Tunisie SA, és az Aetos Engineering vállalatokkal tárgyaltunk esetleges magyarországi befektetésekről.

4.3. A célszág befektetés-ösztönzési rendszerének bemutatása

Tunézia a befektetéstámogatás intenzitását – alapvetően a tervezett befektetés elhelyezkedésének függvényében – négy kategóriába sorolja. A legelmaradottabb déli és nyugati országrészekben a közvetlen állami támogatás másfél millió dináros felső határ mellett, a befektetés 25%-át adja és az állam vállalja a beruházás kialakítását illető infrastrukturális beruházás 85%-át. Az itt létesülő vállalkozások 10 évre teljesen mentesülnek a nyereségadó alól, a társadalombiztosítási kötelezettség alól, a szakképzési támogatás és a szociális lakásalaphoz való hozzájárulás befizetésének kötelezettsége alól. Az azt követő 10 évben is csak az aktuális költségvetési törvényben meghatározott nyereségadó (vállalkozástól függően a nyereség 35, 20 vagy 10%-a) 50%-át kell befizetniük.

A 2. csoportú befektetési területeken (többnyire az ország mezőgazdaságból és állattenyésztésből élő belső területei) a közvetlen állami támogatás felső határa egymillió dinár és a befektetés 15%-a, valamint az infrastrukturális beruházás 75%-a. Az itt létrejött beruházások is 10 évre mentesülnek a nyereségadó alól, de utána a teljes nyereségadót kötelesek megfizetni. A társadalombiztosítási kötelezettség alól 5 évre mentesülnek és utána 5 éven keresztül, évente növekvő arányban kötelesek a munkaadói járulékot befizetni, hogy a 10. évtől már a teljes

járulékot fizessék. Az 1. csoportú befektetési területeken (néhány közepesen fejlett kormányzóság területe) a közvetlen állami támogatás felső határa félmillió dinár és a befektetés 8%-a, valamint az infrastrukturális beruházás 25%-a. Az itt létrejövő beruházások 5 évre mentesülnek a nyereségadó és a társadalombiztosítási kötelezettség alól.

A támogatás nélküli területekbe a nagyvárosok és a turizmusból élő tengerparti területek tartoznak, de ezeken is érvényes az off-shore státusú és az exportra termelő vállalatok megkülönböztetése, melyeknek a szokásos 35 helyett csak 10%-os nyereségadót kell fizetniük. Elhelyezkedéstől független támogatást kapnak az északi partvonalon megvalósuló halászati beruházások a befektetett tőke 25%-ának erejéig, a környezetvédelmi beruházások, a KFI jellegű befektetések és az IKT ipari beruházások a teljes befektetett tőke 20%-ának erejéig, a mezőgazdaságfejlesztési projektek a befektetett tőke 7%-ának erejéig, ami további 8%-al kiegészül, ha a beruházás nehéz klímájú vagy vízszegény környezetben valósul meg.

A kiemelt, ötmillió eurót meghaladó beruházások támogatására 2018-ban létrehozták a Tunisia Investment Authority (TIA) nevű állami hivatalt, amely egykapus ügykezelést biztosít a Tunéziába befektetni szándékozó nagyvállalatoknak. További információk elérhetők a szervezet honlapján: <https://www.tia.gov.tn>

4.4. Cégalapítási szabályok, társasági formák, cégbejegyzés adminisztrációs igénye

A tunéziai jog az alábbi cégformákat ismeri:

- Egyszemélyes Korlátolt Felelősségű Társaság (Société Unipersonnelle à Responsabilité Limitée – SUARL);
- Korlátolt Felelősségű Társaság (Société à Responsabilité Limitée – SARL);
- Betéti Részvénytársaság (Société en Commandite par Actions – SCA), ami leginkább a magyar, zárt részvénytársaságnak felel meg;
- Anonim Részvénytársaság (Société Anonyme – SA) aminek két alfaja van, a tőzsdén jegyzett és a tőzsdén nem jegyzett, de mindkét esetben nyílt részvénytársaság.

A cégalapítási folyamat első lépése a cégalapítási szándék bejelentése az Ipar- és Innovációosztály Ügynökségen (Agence de Promotion de l'Industrie et de l'Innovation – APII). Majd a területileg illetékes elsőfokú bíróságon le kell adni az alapító-okirat egy példányát, amit a bíróság bejegyez. A cégjegyzést igazoló bírósági határozattal kell a pénzügyminisztériumnál megkérni a vállalkozás adószámát, amivel a területileg illetékes adóhatóságnál kell adószámlát nyitni. A cégjegyzést be kell jelenteni a hivatalos közlönyél, amely a legfontosabb adatokat közzéteszi a www.infojort.com honlapon. Ezt követően kell vámazonosítót kérni és utána lehet a külföldi tulajdonosok és vezetők munkavállalási engedélyét igényelni a Munkaügyi Minisztériumnál.

A Korlátolt Felelősségű Társaságnak és az Egyszemélyes Korlátolt Felelősségű Társaságnak nincs minimális alaptőke követelménye, de bizonyos tevékenységek (pl. külkereskedelmi tevékenység) csak 150 ezer dinárt meghaladó alaptőkével rendelkező cégeknek engedélyezhető. A Betéti Részvénytársaság minimális alaptőkéje 5 ezer dinár, az Anonim Részvénytársaságé pedig 50 ezer. A cégalapítás APII költsége 150,- dinár, amihez hozzáadódik 20,- dinár bejegyzési költség és 15,- dinár cégbírósági illeték, továbbá – a szöveghossztól függően – 100- 300 dinár a hivatalos közlönyben való megjelenésért, valamint a bejegyzésért fizetendő esetleges ügyvédi jutalék, ami a hivatalos költségek többszöröse is lehet. A cégbejegyzés időigénye minden szükséges irat megléte esetén 5- 10 munkanap.

4.5. Ajánlott cégeképviselési formák a célországban

Külföldi vállalatnak Tunéziába irányuló exportjához nincs szükség tunéziai cégbejegyzésre, de határozottan javasolt helyi ügynököt vagy képviselőt megbízni a piaci bemutatkozással, az áru terítésével. Ügynöki vagy képviselői szerződés köthető tunéziai magánszemélyekkel és ilyen tevékenységre szakosodott vállalatokkal is. A helyi jog a szerződést mindkét esetben magánjogi megállapodásnak tekinti. Az ügynöki tevékenység ellentételezésében is szabadon választható fix vagy jutalékos megoldás, vagy ezek bármilyen kombinációja.

4.6. Esetleg befektetésekhez igénybe vehető munkaerő támogatások, pályázati források

A befektetések támogatását célzó munkaerő-támogatásokat az APII-nál kell kérvényezni, illetve az ötmillió eurót meghaladó befektetések esetén ezen igény is integrálható az egykapus ügyintézés nyújtó TIA anyagba. Főszabályként a költségvetés a külföldi befektetők által tunéziai munkavállalók számára biztosított szakképzések 50%-át vállalja az eredeti betanítás tekintetében és 25%-át a későbbi, illetve folyamatos képzés tekintetében, vállalatonként és évente maximum 250 ezer dinár értékben.

Friss diplomások és tartósan munkanélküli diplomások alkalmazása esetén a Nemzeti Foglalkoztatási és Önfoglalkoztatási Ügynökségnél (Agence Nationale pour l'Emploi et le Travail Indépendant – ANETI) lehet igényelni az úgynevezett szakmai életet kezdeményező gyakornoki státuszt, vagy a felsőoktatási diplomások integrációs szerződését, melyek keretében az ANETI egy évig havi 150,- dinárral kiegészíti a fiatal és a tartósan munkanélküli bérét. A tartósan munkanélküli alkalmazása esetén az ANETI további 1000,- dinár egyszeri támogatást fizet a munkaadónak, ha a szerződés lejártát követően véglegesíti a korábbi munkanélkülit.

Megemlítendő még, hogy a befektetési támogatásoknál szabályozva van a munkaadó által fizetendő társadalombiztosítási kötelezettség alóli mentesség is; Teljes mentesség 10 évre a legelmaradottabb régiókban, teljes mentesség 5 évre és utána 5 év alatt évenként csökkenő mentesség a 2. csoportú befektetési területeken, illetve teljes mentesség 5 évre az 1. csoportú befektetési területeken.

4.7. Jogszabályi háttér bemutatása felsorolás szerűen (pl. van kettős adóztatást kizáró egyezmény, munkavállalási feltételek, stb.)

Kettős adóztatás elkerüléséről Tunézia és Magyarország 1992. május 13-án írt alá megállapodást, ami 1997. május 20-a óta hatályos. A befektetések kölcsönös védelméről 2003. május 13-án írtunk alá kétoldalú megállapodást Tunéziával, ami az Európai Unióhoz való csatlakozásunk okán viszont sosem vált hatályossá. Helyette az Európai Unió és Tunézia között 1995-ben aláírt Társulási Szerződés és a 2012-ben aláírt Előrehozott Partnerségi Szerződés szavatolja a magyar befektetések biztonságát is Tunéziában.

A külföldi munkavállalók tunéziai munkavállalását a tunéziai munkaügyi törvények szabályozzák, alapvetően engedélyhez kötik, mely engedélyt munkavállalónként külön-külön kell megkérni a Munkaügyi Minisztériumnál. Alapszabály, hogy a tunéziai munkaadónak abban az esetben engedélyezhető külföldi munkavállaló alkalmazása, ha az adott (speciális) feladatra nem talál tunéziai munkavállalót. Kivétel ez alól a családi okokból Tunéziában élő külföldi állampolgár (vegyes-házasságok) és a tunéziai vállalattal rendelkező külföldi állampolgár, valamint a külföldi tulajdonban lévő vállalatok esetén, a tulajdonosokon kívül maximum öt külföldi munkavállaló.